

โรคเยื่อหุ้มสมองอักเสบจากหนอนพยาธิ (Eosinophilic Meningitis)

ระบบรายงานโรคเยื่อหุ้มสมองอักเสบจากหนอนพยาธิ เป็นการรายงานผู้ป่วยที่มีอาการเข้าได้กับนิยามโรคเยื่อหุ้มสมองอักเสบ ร่วมกับผลการตรวจทางห้องปฏิบัติการจากน้ำไขสันหลังพบเซลล์เม็ดเลือดขาวชนิดอีโอซิโนฟิลล์มากผิดปกติ หรือตามการวินิจฉัยของแพทย์

สาเหตุส่วนใหญ่ของโรคเยื่อหุ้มสมองอักเสบจากหนอนพยาธิ เกิดจากการมีพยาธิปรากฏในระบบประสาทส่วนกลางของผู้ป่วยในประเทศไทยมีหนอนพยาธิก่อโรคที่พบบ่อย ได้แก่ พยาธิหอยโข่ง (*Angiostrongylus cantonensis*) พยาธิตัวจี๊ด (*Gnathostoma spinigerum*) และตัวอ่อนของพยาธิตืดหมู (*Taenia solium cysticerci*) ซึ่งพยาธิเหล่านี้ สามารถติดต่อสู่คนได้จากการรับประทานอาหารที่ปรุงไม่สุก อาการและอาการแสดงทางคลินิกจะมีลักษณะแตกต่างกันไป กล่าวคือ พยาธิหอยโข่งจะก่อให้เกิดอาการของ acute subacute และ chronic meningitis พยาธิตัวจี๊ดจะก่อให้เกิดการตกเลือดในสมอง เช่น subarachnoid และ intracerebral hemorrhage ส่วนตัวอ่อนของพยาธิตืดหมูก่อให้เกิด parenchymal cysticercosis และ chronic meningitis

ในปีพ.ศ. 2553 (ค.ศ. 2010) สำนักระบาดวิทยาได้รับรายงานผู้ป่วยเยื่อหุ้มสมองอักเสบจากหนอนพยาธิจำนวน 221 ราย อัตราป่วย 0.33 ต่อประชากรแสนคน ไม่มีรายงานผู้เสียชีวิต

แนวโน้มจำนวนผู้ป่วยในช่วงเวลา 10 ปี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2544 – 2553 (ค.ศ. 2001 – 2010) พบว่าจำนวนผู้ป่วยมีแนวโน้มลดลงตั้งแต่ปี พ.ศ. 2545 – 2548 (ค.ศ. 2002 – 2005) และกลับมาสูงขึ้นเล็กน้อยในปี พ.ศ. 2549 (ค.ศ. 2006) และสูงขึ้นเล็กน้อยอย่างต่อเนื่อง จนถึง ปี พ.ศ. 2553

Fig. 1 Reported Cases of Eosinophilic Meningitis per 100,000 Population and Case Fatality Rate, by Year, Thailand, 2001 - 2010

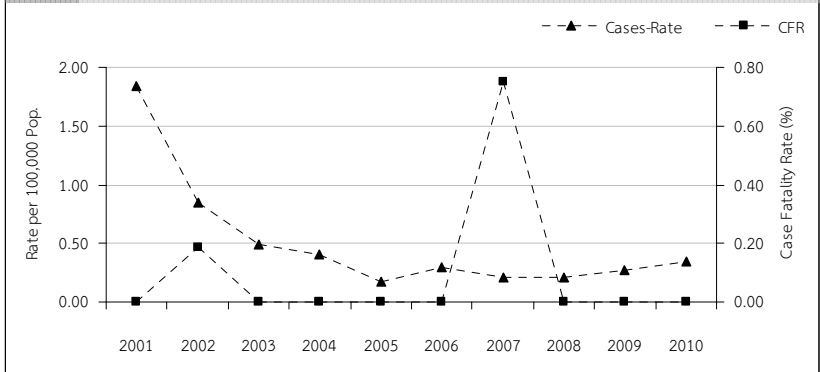

Fig. 2 Reported Cases of Eosinophilic Meningitis, by Month, Thailand, 2006 - 2010

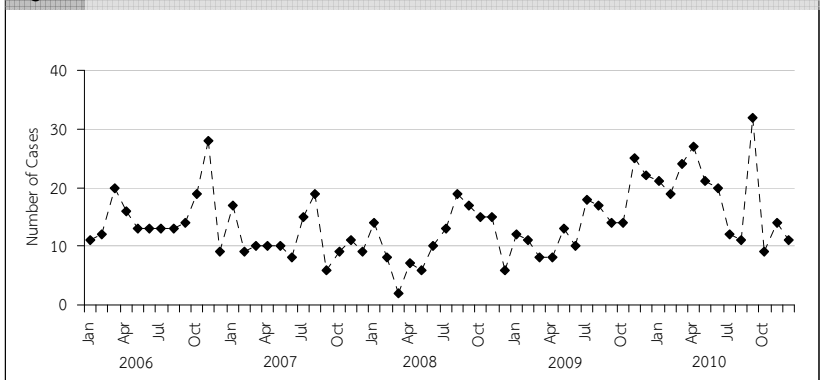
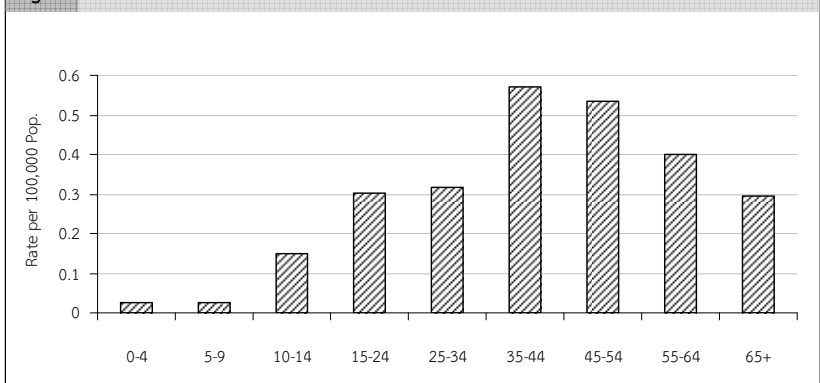

Fig. 3 Reported Cases of Eosinophilic Meningitis per 100,000 Population, by Age-group, Thailand, 2010

(ค.ศ. 2010) มีผู้เสียชีวิตในปี พ.ศ. 2545 (ค.ศ. 2002) – 2550 (ค.ศ. 2007) ปีละ 1 ราย นอกนั้น ไม่มีผู้เสียชีวิต โรคนี้อัตราป่วยตายต่ำมาก (รูปที่ 1)

โรคเยื่อหุ้มสมองอักเสบจากหนอนพยาธิสามารถพบได้ตลอดทั้งปี การเกิดของโรคไม่สัมพันธ์กับฤดูกาล สำหรับปี พ.ศ. 2553 พบผู้ป่วยตลอดเดือน ผู้ป่วยสูงสุดในเดือนกันยายน 32 ราย และต่ำสุดในเดือนตุลาคม 9 ราย (รูปที่ 2)

ผู้ป่วยมีอายุระหว่าง 3 – 83 ปี เมื่อจำแนกตามกลุ่มอายุพบว่าผู้ใหญ่เป็นกลุ่มเสี่ยงต่อโรคนี้มากกว่ากลุ่มเด็กอัตราป่วยต่อประชากรแสนคนสูงสุด 3 อันดับแรก ได้แก่ กลุ่มอายุ 35 – 44 ปี (0.57) กลุ่มอายุ 45 – 54 ปี (0.53) และกลุ่มอายุ 55 – 64 ปี (0.40) (รูปที่ 3) อัตราส่วนผู้ป่วยเพศชายต่อเพศหญิงเท่ากับ 2.3:1 ผู้ป่วยสัญชาติไทย 220 คน ร้อยละ 99.55 สัญชาติมาเลเซีย 1 ราย ส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกร จำนวน

154 ราย ร้อยละ 69.68 รองลงมา คือ
รับจ้าง 28 ราย (12.67) และนักเรียน 17
ราย (7.69)

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีอัตรา
ป่วยต่อประชากรแสนคน สูงสุดเท่ากับ 0.69
รองลงมาคือ ภาคเหนือ (0.51) ภาคกลาง
(0.05) และภาคใต้ (0.02) จังหวัดที่มีอัตรา
ป่วยสูงสุด 10 อันดับแรก ได้แก่ จังหวัดเลย
12.53 ต่อประชากรแสนคน รองลงมา คือ
น่าน (10.50) บุรีรัมย์ (1.48) เพชรบุรี (1.08)
จันทบุรี (0.97) พะเยา (0.82) ชัยภูมิ (0.71)
หนองคาย (0.55) อำนาจเจริญ (0.54) และ
อุดรธานี (0.52) (รูปที่ 8) ข้อมูลในปีที่ผ่านมา
พบว่าจังหวัดที่พบผู้ป่วยส่วนใหญ่จะเป็น
จังหวัดในเขตภาคเหนือ และภาค
ตะวันออกเฉียงเหนือ จังหวัดเลย มีอัตราป่วย
ต่อประชากรแสนคนในระดับสูงสุดอย่าง
ต่อเนื่อง โดยในปี พ.ศ. 2550 เท่ากับ 13.81
พ.ศ. 2551 (12.83) และ พ.ศ. 2552
(23.08) ในขณะที่จังหวัดน่าน ซึ่งไม่มีรายงาน
ผู้ป่วยตั้งแต่ปีพ.ศ. 2547 (ค.ศ. 2004) เป็น
ต้นมา กลับมีอัตราการป่วยสูงเป็นอันดับที่ 2
ในปีนี้

ผู้ป่วยเข้ารับการรักษาเป็นผู้ป่วย
นอก ร้อยละ 64.25 ผู้ป่วยใน ร้อยละ 35.75
ผู้ป่วยส่วนใหญ่เริ่มเข้ารับการรักษาที่
โรงพยาบาลชุมชน ร้อยละ 70.14 รองลงมา
ที่สถานอนามัย (14.48) และ โรงพยาบาล
ศูนย์/โรงพยาบาลทั่วไป (10.41) ผู้ป่วยส่วน
ใหญ่อยู่ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบล ร้อย
ละ 58.37 และในเขตเทศบาล ร้อยละ
41.63

โรคเยื่อหุ้มสมองอักเสบจาก
หนองพวยเป็นโรคที่พบอัตราป่วยสูงสุดใน
กลุ่มวัยแรงงานเมื่อเทียบกับกลุ่มอายุอื่นๆ
และพบเป็นประจำในบางพื้นที่ ส่วนใหญ่เป็น
พื้นที่ภาคเหนือ และภาค
ตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งยังมีการบริโภค
อาหาร เช่น หอยดิบ เป็นต้น แม้จะรู้สาเหตุ
การเกิดโรคแล้ว แต่ยังคงพบผู้ป่วยสูงอาจเกิด
จากหลายสาเหตุ ประการหนึ่งอีกสาเหตุที่มี
ความเป็นไปได้สูง คือ ประชาชนไม่มีความรู้

หรือไม่อาจปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมการบริโภคอาหารสุกๆดิบๆ ได้

ทั้งนี้ควรมีการศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับสาเหตุ และปัจจัยเสี่ยงของการป่วย การ
ตรวจยืนยันชนิดของพยาธิ และอัตราการป่วยที่แท้จริงของผู้ป่วยโรคเยื่อหุ้มสมองอักเสบ
จากหนองพวย เพื่อการวางแผนควบคุมป้องกันโรคที่มีประสิทธิภาพมากขึ้นในอนาคต

โรคเยื่อหุ้มสมองอักเสบที่ไม่ได้ระบุสาเหตุ (Meningitis unspecified)

โรคเยื่อหุ้มสมองอักเสบที่ไม่ได้ระบุสาเหตุเป็นการรายงานผู้ป่วยที่มีอาการเข้า
ได้กับนิยามของโรคเยื่อหุ้มสมองอักเสบแต่ไม่ได้ระบุชนิดของเชื้อก่อโรค หรือตามการ
วินิจฉัยของแพทย์

ในปี พ.ศ. 2553 สำนักระบาดวิทยา ได้รับรายงานผู้ป่วยโรคเยื่อหุ้มสมองอักเสบที่ไม่ระบุ
สาเหตุจำนวน 1,980 ราย อัตราป่วย 3.11 ต่อประชากรแสนคน เสียชีวิต 30 ราย อัตราตาย
0.05 ต่อประชากรแสนคน อัตราป่วยตาย ร้อยละ 1.52

จากการทบทวนข้อมูลตั้งแต่ปี พ.ศ. 2543 – 2553 (ค.ศ. 2000 – 2010)
พบว่าอัตราป่วยมีแนวโน้มลดลงในช่วง 5 ปีแรก แต่หลังจากปี พ.ศ. 2548 (ค.ศ. 2005)
อัตราป่วยมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกปี แต่อัตราป่วยตายในช่วง 10 ปีที่ผ่านมากลับมีแนวโน้ม
ลดลง (รูปที่ 4) จากลักษณะการกระจายของผู้ป่วยจำแนกตามรายเดือนพบผู้ป่วยตลอด
ปีไม่มีฤดูกาลเกิดโรคที่ชัดเจน ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2550 จำนวนผู้ป่วยสูงสุดในช่วงเดือน
พฤษภาคม – มิถุนายน ของทุกปี และปี พ.ศ. 2553 มีจำนวนผู้ป่วยสูงสุดในเดือน
พฤษภาคมซึ่งสูงกว่าในช่วงเวลาเดียวกันของปีที่ผ่านมา (รูปที่ 5)

ในปี พ.ศ. 2553 ผู้ป่วยโรคเยื่อหุ้มสมองอักเสบที่ไม่ได้ระบุสาเหตุมีอายุระหว่าง 1
วัน – 92 ปี อัตราป่วยสูงสุดในกลุ่มอายุ 0 – 4 ปี เท่ากับ 5.75 ต่อประชากรแสนคน
รองลงมา คือ กลุ่มอายุ 65 ปีขึ้นไป (5.61) และ 35 – 44 ปี (3.38) อัตราป่วยต่ำสุด
ในช่วงกลุ่มอายุ 5 – 9 ปีเท่ากับ 1.66 ต่อประชากรแสนคน (รูปที่ 6) อัตราส่วนเพศหญิง
ต่อเพศชายคิดเป็น 1:1.7 ผู้ป่วยสัญชาติไทย 1,887 ราย ร้อยละ 96.3 สัญชาติพม่า 53
ราย (2.7) ผู้ป่วยส่วนใหญ่ มีอาชีพเกษตรกร 493 ราย ร้อยละ 24.90 รองลงมา คือ
รับจ้าง 463 ราย (23.38) และในปกครอง 286 ราย (14.44)

ภาคเหนือมีอัตราป่วยสูงสุดอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี พ.ศ. 2549 – 2553 ปีนี้
ภาคเหนือมีอัตราป่วย 6.34 ต่อประชากรแสนคน รองลงมาคือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
(3.45) ภาคใต้ (3.18) และภาคกลาง (0.90) (รูปที่ 7) จังหวัดที่มีอัตราป่วยสูงสุด 10
อันดับแรก ได้แก่ อุดรดิตถ์ เท่ากับ 18.37 ต่อประชากรแสนคน รองลงมา คือ มุกดาหาร
(15.94) กำแพงเพชร (15.68) สุราษฎร์ธานี (12.13) แพร่ (11.92) พิจิตร (10.62)
ตาก (8.42) จันทบุรี (7.8) ปราจีนบุรี (7.54) และหนองคาย (6.26) (รูปที่ 9)

ผู้ป่วยส่วนใหญ่อยู่องค์การบริหารส่วนตำบล ร้อยละ 79.34 (1,571 ราย) เขต
เทศบาล ร้อยละ 17.83 (353 ราย)

ผู้ป่วยส่วนใหญ่เป็นผู้ป่วยใน ร้อยละ 66.71 (1,321 ราย) ผู้ป่วยนอก ร้อยละ
33.28 (659 ราย) ผู้ป่วยเข้ารับการรักษาที่ โรงพยาบาลศูนย์/โรงพยาบาลทั่วไป 1,432
ราย ร้อยละ 72.32 โรงพยาบาลชุมชน 521 ราย (26.31) คลินิกโรงพยาบาลเอกชน 15
ราย (0.7) ผู้เสียชีวิต 30 ราย กลุ่มอายุมากกว่า 65 ปี มีอัตราป่วยตายสูงสุด รองลงมา คือ
ภาคกลาง (1.56) ภาคใต้ (1.40) และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (0.13) ร้อยละ 3.49
รองลงมา เป็นกลุ่มอายุ 55 – 64 ปี ร้อยละ 2.89 ผู้เสียชีวิตส่วนใหญ่ อยู่ที่ภาคเหนือ
อัตราป่วยตาย ร้อยละ 3.01

สรุป โรคเยื่อหุ้มสมองอักเสบที่
 ไม่ได้ระบุสาเหตุเป็นโรคที่มีแนวโน้มอัตราป่วย
 เพิ่มขึ้นทุกปี โดยอัตราป่วยสูงสุดอยู่ใน
 ภาคเหนืออัตราป่วยสูงสุดอยู่ในกลุ่มอายุ 0 – 4
 ปี ผู้ป่วยส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรกรรม โดย
 พบว่าช่วงระยะเวลาของการกระจายของ
 ผู้ป่วยจำแนกตามรายเดือน พบว่ามีรายงาน
 ผู้ป่วยตลอดทั้งปี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2550 – 2553
 พบว่ามีรายงานจำนวนผู้ป่วยสูงสุดในช่วง
 เดือนพฤษภาคม – มิถุนายน ของทุกปี การ
 รายงานโรคเยื่อหุ้มสมองอักเสบที่ระบุสาเหตุ
 ไม่ได้มีแนวโน้มสูงขึ้นซึ่งอาจเกิดจากการไม่ได้
 เก็บตัวอย่างส่งตรวจทางห้องปฏิบัติการจึงทำ
 ให้ไม่ทราบชนิดของเชื้อก่อโรค หรือในกรณีที่
 ทราบผลวินิจฉัยชนิดของเชื้อก่อโรค แต่ไม่ได้
 รายงานเชื้อ ดังกรณีการสอบสวนโรคเยื่อ
 หุ้มสมองอักเสบจังหวัดสมุทรสงครามซึ่งไม่
 สามารถหาเชื้อก่อโรคได้¹ ดังนั้นการตรวจ
 วินิจฉัยทางห้องปฏิบัติการ การบันทึกและ
 การรายงานสาเหตุของโรคเยื่อหุ้มสมอง
 อักเสบจึงมีความสำคัญในการนำข้อมูลมาใช้
 ประโยชน์ในการวางแผนควบคุมและป้องกัน
 โรคต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

แบบสอบสวนเฉพาะรายโรคเยื่อหุ้มสมอง
 อักเสบ นางอรพรรณ อรัญรัตน์โสภณ นายเทพประทาน
 แก่นทรัพย์ เจ้าหน้าที่สถานีอนามัยบ้านคลองหมือ
 อำเภอมโนรมย์ จังหวัดสมุทรสงคราม

เอกสารอ้างอิง

1. สำนักกะบาดวิทยา. Annual Epidemiological
 Surveillance Report. 2009.

ผู้เรียบเรียง

อภิญญาผล เอื้อยวรงค์เจริญ โรคเยื่อหุ้มสมอง

อักเสบจากหนองพวยอิ

ธีรยุทธ คงทองสังข์ โรคเยื่อหุ้มสมอง

อักเสบที่ไม่ได้ระบุสาเหตุ

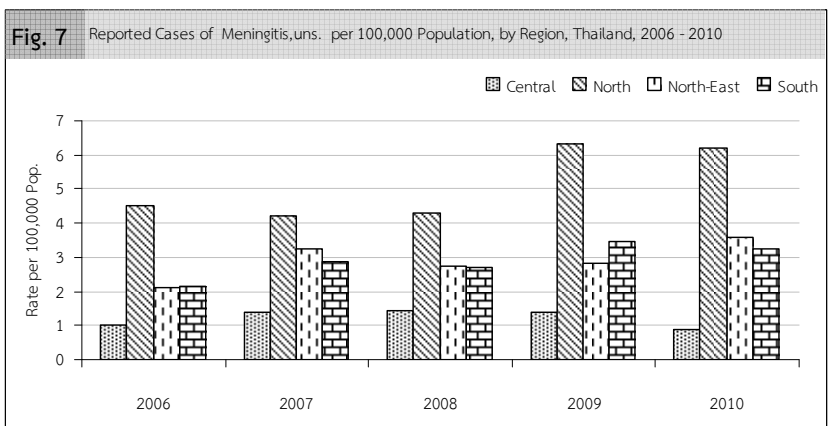
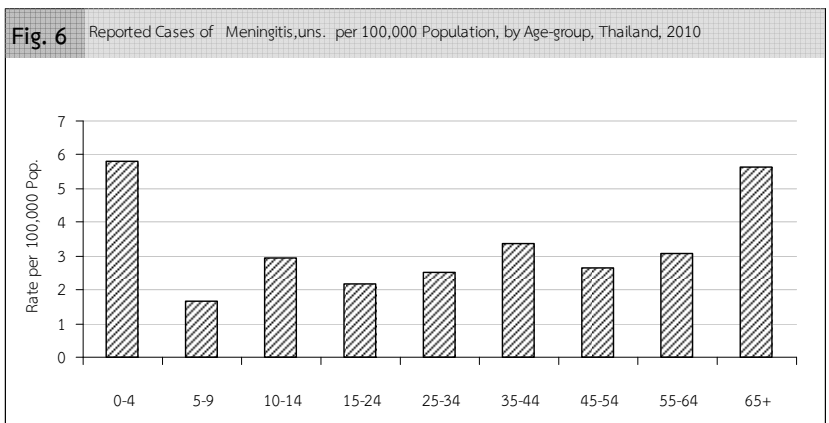
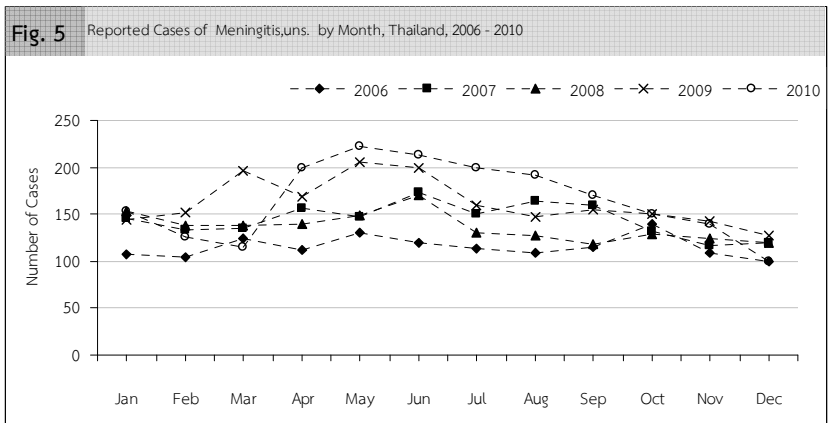

Fig. 8 Reported Cases of Eosinophilic Meningitis per 100,000 Population, by Province, Thailand, 2010

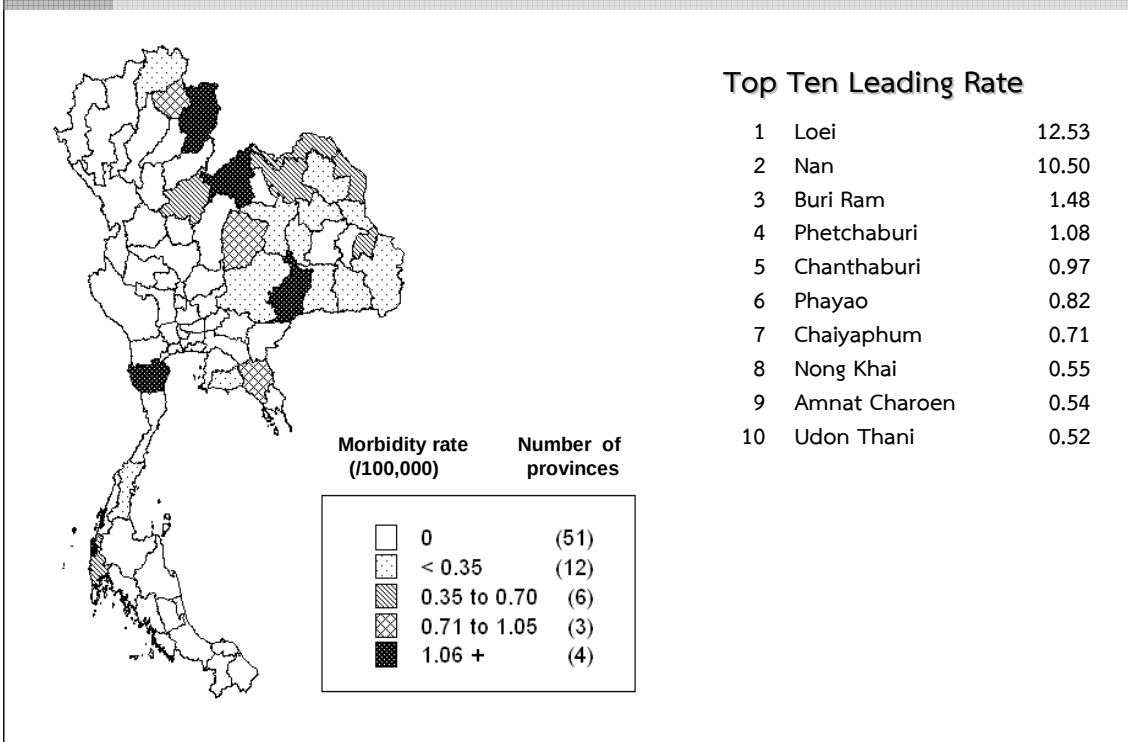

Fig. 9 Reported Cases of Meningitis Uns. per 100,000 Population, by Province, Thailand, 2010

